

Mr. P.M.J. (Jewan) de Goede
Advocaat

Aan de Afdeling bestuursrechtspraak
van de Raad van State
Postbus 20 019
2500 EA DEN HAAG

Sylviuslaan 3
9728 NS GRONINGEN

Postbus 48
9950 AA WINSUM

T 085 - 130 24 30
F 0595 - 854 569

Per fax vooruit: 070 365 13 80

degoede@degoedebestuursrecht.nl
www.degoedebestuursrecht.nl

Groningen, 14 januari 2020

Inzake: Onze Klei e.a./Winningsplan Pieterzijl Oost
Betreft: Beroep instemmingsbesluit Winningsplan Pieterzijl-Oost
Uw ref.: 201905423/1/A1

AANVULLEND BEROEPSCHRIFT II

Hoogedelgestrenged dames en heren,

In aanvulling op eerder in deze zaak toegezonden stukken berichten cliënten u als volgt.

Procedureel verloop

Op 28 maart 2018 heeft de Minister van Economische Zaken en Klimaat (hierna te noemen: '**Minister**') zijn voorgenomen besluit vastgesteld om instemming te verlenen aan het winningsplan Pieterzijl Oost (hierna te noemen: '**het winningsplan**') dat de Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (hierna te noemen: '**NAM**') op 9 december 2017 bij hem heeft ingediend.

De Minister heeft het ontwerp-instemmingsbesluit ter inzage gelegd van donderdag 29 maart tot en met woensdag 9 mei 2018, gedurende welke periode het mogelijk was om daarop zienswijzen in te brengen. Bij brief d.d. 8 mei 2018 heeft ondergetekende daartegen namens cliënten een zienswijze ingediend.

Bij besluit d.d. 13 juni 2019 heeft de Minister instemming verleend aan het winningsplan.

Namens cliënten heeft ondergetekende op 24 juli 2019 pro forma beroep ingesteld tegen voornoemd besluit.

Bij aangetekende brief d.d. 29 juli 2019 heeft uw Afdeling de ontvangst van het beroep bevestigd en cliënten tot en met 26 augustus 2019 in de gelegenheid gesteld de gronden van het beroep mede te delen.

Op 26 augustus 2019 heeft ondergetekende namens cliënten een aanvullend beroepschrift ingediend. Daarbij hebben cliënten u tot behoud van recht, de voornaamste gronden van het beroep doen toekomen, waarbij cliënten hebben aangegeven dat zij u een nadere onderbouwing op een later moment zouden doen toekomen.

Wettelijk kader

Met het instemmingsbesluit krijgt de NAM toestemming om tot 2025 uit het gasveld Pieterzijl Oost (WFM-3) gas te onttrekken, waarbij de techniek van hydraulische (put)stimulatie wordt toegepast, in de volksmond beter bekend als ‘fracken’.

Op grond van artikel 36 lid 1 Mijnbouwwet kan de Minister zijn instemming met het winningsplan geheel of gedeeltelijk weigeren. Dit kan hij (slechts) doen indien hij, conform sub a van voornoemd artikel, het in het winningsplan aangeduide gebied niet geschikt acht voor de in het winningsplan vermelde activiteit om reden van het belang van de veiligheid voor omwonenden of het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan.

Daarnaast kan hij, volgend uit artikel 36 lid 1 sub b Mijnbouwwet, zijn instemming geheel of gedeeltelijk weigeren in het belang van het planmatig gebruik of beheer van delfstoffen, aardwarmte, andere natuurlijke rijkdommen, waaronder grondwater met het oog op de winning van drinkwater, of mogelijkheden tot het opslaan van stoffen.

Tenslotte kan hij, volgend uit sub c en sub d van voornoemd artikel, zijn instemming ook geheel of gedeeltelijk weigeren indien nadelige gevolgen voor het milieu ontstaan of voor de natuur worden veroorzaakt.

Ingevolge artikel 36 lid 2 Mijnbouwwet kan de Minister zijn instemming verlenen onder beperkingen of daaraan voorschriften verbinden, indien deze gerechtvaardigd worden door een grond als genoemd in het eerste lid.

De Minister heeft op grond van bovenstaande belangen een afweging gemaakt. Het navolgende geeft weer hoe cliënten aankijken tegen die gemaakte belangenafweging en daarin wordt geconcludeerd dat het bestreden besluit onvoldoende zorgvuldig is voorbereid en gemotiveerd.

Gronden

Onvoldoende weerlegging zienswijzen

Cliënten hebben in hun zienswijzen onder andere feiten aangedragen over de gevaren van fracken. De Minister heeft deze zienswijzen echter zonder daarop in te gaan naast zich neergelegd. Cliënten zijn van mening dat de Minister ten onrechte niet is ingegaan op de door hen aangedragen punten.

Dit geldt overigens ook voor de zienswijzen die zijn ingediend door de gemeente Westerkwartier (voorheen Zuidhorn), de provincie Groningen, de provincie Friesland, de gemeente Noard-East Fryslan (voorheen Kollummerland) en Wetterskip Fryslan, welke door de Minister niet, of althans onvoldoende, zijn weersproken.

Cliënten menen dat deze werkwijze afbreuk doet aan de bedoeling van de wetgever om gemeenten en provincies op wier grondgebied de gaswinning plaatsvindt, meer invloed te geven in het proces en dat voornoemde handelswijze afbreuk doet aan een gedegen belangenafweging. Thans is niet kenbaar hoe de opmerkingen van cliënten zijn betrokken bij het besluit.

Er is onvoldoende onderzoek gedaan naar de gevolgen van fracken voor mens, natuur en milieu

Cliënten hebben groot bezwaar tegen het feit dat de inschatting van de risico's van de gevolgen van fracken voor mens, natuur en milieu zijn gebaseerd op gebrekkige kennis en onderzoek. Er is tot op heden onvoldoende kennis beschikbaar over het gebruik van de techniek van fracken bij het winnen van gas om te kunnen concluderen dat geen, of slechts in geringe mate, sprake is van onveiligheid en/of nadelige gevolgen voor mens, natuur en milieu. De effecten zijn niet of nauwelijks, in elk geval onvoldoende, onderzocht.

Dit wordt onder meer bevestigd door de TNO-Adviesgroep Economische Zaken (hierna te noemen 'TNO-AGE') dat onderzoek heeft gedaan¹ naar het onderzoek van Staatstoezicht op de Mijnen (hierna te noemen 'SodM') naar de risico's van fracken in Nederland.²

NAM haalt het onderzoek van SodM aan in de aanbiedingsbrief aan de Minister waarin zij het verzoek doet tot instemming met het winningsplan, alsmede in de toelichting op het winningsplan. NAM betoogt dat SodM 'uitgebreid onderzoek' heeft gedaan naar de risico's van fracken in Nederland. Het SodM komt in dit *uitgebreide onderzoek* tot de conclusie dat, voor zover bekend bij SodM, er als gevolg van al deze frackwerkzaamheden geen nadelige gevolgen voor mens en milieu zijn opgetreden.³

TNO-AGE echter heeft beoordeeld of de conclusies van de *inventarisatie* van SodM aan de hand van de beschikbare gegevens konden worden gestaafd. TNO-AGE geeft aan dat er weinig of geen specifieke monitoring van de gevolgen van frackoperaties op de lange termijn plaatsvindt⁴ en dat de informatie die beschikbaar is om opgetreden ongewenste geochemische gebeurtenissen te kunnen herleiden 'beperkt' en 'summier' is en dat 'niet is vast te stellen of frackoperaties hierop enige invloed

¹ TNO-AGE, Inventarisatie aantoonbare effecten voor mens en milieu als gevolg van historische conventionele frackoperaties, 11 september 2018.

² Staatstoezicht op de Mijnen, resultaten inventarisatie fracking, februari 2016.

³ NAM, Aanbieding winningsplan Pieterzijl Oost, kenmerk: EP201612205409, 9 december 2016, p.22 en NAM, Toelichting winningsplan Pieterzijl Oost, juni 2017, p. 4.

⁴ TNO-AGE, Inventarisatie aantoonbare effecten voor mens en milieu als gevolg van historische conventionele frackoperaties, 11 september 2018, p. 4.

hebben'.⁵ Daarnaast geven zij aan dat de ernst van voorkomende gevallen niet nader beschouwd kan worden op basis van de beschikbare informatie.⁶

Ook ontbreekt het aan onderzoek dat specifiek gericht is op de kenmerken van de bodem ter plaatse van de met het bestreden besluit toegestane winning. Bij Pieterzijl Oost liggen verschillende gasvelden tegen elkaar aan, die vaak maar door een enkele breuklijn gescheiden zijn. De breukpatronen door, en aquifers (ondergrondse waterstromen) onder, het gasveld staan in verbinding met de gasopslag in Grijpskerk en andere kleine gasvelden in de nabijheid van het veld Pieterzijl Oost. De waterstromen zouden kunnen verschuiven met alle risico's van dien. De interferentie daarvan is niet, althans onvoldoende onderzocht en ook de vorm van de breuklijnen is niet onderzocht. In het winningsplan staat dat de afstand tussen het fracken en de breuklijn 130 meter moet zijn. De breuklijn wordt vervolgens als een rechte lijn getekend, terwijl een natuurgetrouw getekende lijn een lijn zou zijn die meandert. Er zijn geen actuele meetgegevens beschikbaar van NAM waaruit de exacte vorm van de breuklijn en daarmee de afstand tussen het fracken en de de breuklijn kan worden afgelezen. Op basis daarvan kunnen vervolgens pas gefundeerde conclusies worden getrokken over de risico's van het fracken als gevolg van de nabijheid van de breuklijn.

Ook met betrekking tot de gevolgen van het in de grond, water en lucht brengen van gevaarlijke chemische stoffen, wordt ten onrechte voorbij gegaan aan het feit dat er onvoldoende kennis en inzicht is in de gevolgen daarvan voor mens en milieu, zowel op korte als lange termijn. Het in de grond brengen van chemische stoffen zorgt voor verontreiniging van bodem- en oppervlaktewater.

Dit wordt onderstreept door TNO-AGE, dat aangeeft dat zij geen gegevens beschikbaar heeft gekregen over eventuele langetermijneffecten van blootstelling en dat daarnaast de hun beschikbare gegevens en gegevensbronnen het niet toestaan een sluitende conclusie te trekken over de gevolgen van blootstelling van de mens aan gevaarlijke stoffen, omdat de beschikbare brongegevens voor met name geochemische- en risico-aspecten voor mens en milieu summier te noemen zijn. Ook is het hun niet mogelijk gebleken om te bepalen in hoeverre de registratie van de gegevens die zij hebben ontvangen compleet of goed gearhiveerd is.⁷

Daarnaast heeft het SodM in haar veiligheidsanalyse meetgegevens gebruikt uit het zuiden van Nederland, waar sprake is van een geheel andere bodemgesteldheid dan in Pieterzijl en andere plaatsen op en rond de oude Lauwersmeertrog. Rondom Pieterzijl Oost is op dit moment bijvoorbeeld al sprake van verweking van de grond, veroorzaakt door de trillingen als gevolg van de gaswinning rondom Pieterzijl Oost en de gasopslag in Grijpskerk. De verweekte, onstabiele grond zorgt voor scheuren en verzakkingen van boerderijen en woningen van cliënten. Niet is onderbouwd waarom de door SodM gebruikte informatie toch toepasbaar is geacht om de veiligheid rondom Pieterzijl te analyseren.

⁵ TNO-AGE, Inventarisatie aantoonbare effecten voor mens en milieu als gevolg van historische conventionele frackoperaties, 11 september 2018, p. 4, 47.

⁶ TNO-AGE, Inventarisatie aantoonbare effecten voor mens en milieu als gevolg van historische conventionele frackoperaties, 11 september 2018, p. 3-4.

⁷ TNO-AGE, Inventarisatie aantoonbare effecten voor mens en milieu als gevolg van historische conventionele frackoperaties, 11 september 2018, p. 5.

De informatie die ten grondslag ligt aan het winningsplan is volgens cliënten op grond van het voorgaande onvoldoende om de belangenafweging omtrent de te verwachten negatieve gevolgen voor mens, natuur en milieu te kunnen dragen.

Veiligheid dient voorop te staan

De veiligheid van cliënten als eigenaren en bewoners van woningen en inwoners van het gebied waarop het besluit ziet, dient voorop te staan. Jarenlang heeft het belang van gaswinning, ook in het gebied waarin cliënten wonen en zijn gevestigd, geprevaleerd boven het belang van bewoners veilig te zijn in hun woning. Volgens cliënten mag dat niet worden voortgezet met het bestreden besluit.

Het winningsplan Pieterzijl Oost bevat een zeer lokale risico- en gevarenanalyse. Uit de beschikbare informatie komt niet, althans onvoldoende, naar voren dat rekening wordt gehouden met de dynamiek tussen de verschillende velden, die vaak maar door een enkele breuklijn gescheiden zijn. Rondom Pieterzijl Oost liggen meerdere kleine gasvelden, waaruit versneld gas gewonnen wordt. Voor de grote gasopslag in Grijskerk, waar het veld Pieterzijl Oost tegenaan ligt, zijn ook winningsplannen. Dit zorgt voor grote drukverschillen, welke de kans op bodembewegingen vergroten. Gezien alle mijnbouwactiviteiten rondom onderhavig veld, hadden deze aspecten betrokken moeten worden in de risico- en gevarenanalyse.

Regelmatig blijkt uit onderzoek van media en belangengroepen dat NAM de gasopbrengsten in de door haar ingediende winningsplannen structureel te laag inschat; uit productiegegevens op NLOG is dit te herleiden en zo is door de Minister ook al toegegeven. Dit heeft niet alleen tot gevolg dat achteraf gezien hogere eisen aan de risico- en gevarenanalyse hadden moeten worden gesteld, maar ook dat de in de risico- en gevarenanalyse ingeschatte risico's en gevaren structureel worden onderschat. Cliënten menen dat NAM hierdoor heeft laten blijken geen betrouwbare gesprekspartner te zijn en dat het op de weg van de Minister had gelegen om, als uiting van een zorgvuldige voorbereiding, daarom te bepalen dat de gevaren- en risicoanalyse door een onafhankelijke partij had moeten worden opgesteld, om zo het veiligheidsbelang van cliënten recht te doen.

Schade

In relatie tot de schades zijn cliënten de mening toegedaan dat de Minister in het kader van een zorgvuldige belangenafweging, bij zijn instemming vooraf een schadekader (protocol) had moeten opstellen, zodat veroorzaakte schade snel en efficiënt kan worden opgelost, zoals ook door de Technische commissie bodembeweging (hierna te noemen 'Tcbb') aan de Minister is geadviseerd.⁸ De schade wordt momenteel slechts in enkele gevallen én pas na zeer veel moeite, erkend als mijnbouwschade door NAM. Tevens had de Minister in aanvulling daarop moeten besluiten dat het bewijsrisico met betrekking tot het causaal verband tussen een mijnbouwactiviteit en een schade niet bij cliënten ligt, maar dat, zoals de Tcbb ook heeft geadviseerd, de causaliteit met bodembeweging door mijnbouw is aangetoond indien de schade kan zijn veroorzaakt door bodembeweging door de mijnbouw en als de schade geen evidente, aantoonbare andere oorzaak heeft.⁹

⁸ Technische commissie bodembeweging, Advies Landelijke Aanpak Afhandeling Mijnbouwschade en Schadeprotocol Gaswinning uit Kleine Velden op Land, maart 2019, p. 4.

⁹ Technische commissie bodembeweging, Advies Landelijke Aanpak Afhandeling Mijnbouwschade en Schadeprotocol Gaswinning uit Kleine Velden op Land, maart 2019, p. 6.

Cliënten menen voorts dat in het kader van een adequate schadeverhaalsmogelijkheid door de Minister aan NAM moet worden opgedragen 0-metingen te doen aan eigendommen in het beïnvloedingsgebied, althans bij diegenen die aangeven daar prijs op te stellen, zodat geen discussie kan ontstaan over mogelijke schade die het gevolg zou zijn van voorgenomen gaswinning.

Tenslotte merken cliënten op dat ook onder de huidige omstandigheden de invloed van de gasvelden Lauwerzijl, Kommerzijl, Warfstermolen 1, 2 en 3, Krabburen, Grijskerk en Lutjegast, merkbaar is. Deze velden liggen alle binnen een straal van vijf kilometer om onderhavig gasveld. In het mijnbouwdebat over de kleine gasvelden van 3 oktober j.l. stelde de Minister zelf dat de aanwezigheid van andere putten in winningsplannen moet worden opgenomen.¹⁰ Er moet uitgebreider onderzoek naar de risico's van deze putten voor de veiligheid gedaan worden en een extra veiligheidscontrole plaatsvinden wanneer er sprake is van een grote hoeveelheid kleine gasvelden bij elkaar. Hoewel er sprake is van een grote hoeveelheid kleine gasvelden bij elkaar, en de Minister dus de verplichting erkent om extra veiligheidsmaatregelen te nemen, heeft hij dit niet gedaan.

Werkprogramma

De veiligheidsbeoordeling wordt ten onrechte naar achteren geschoven. Dit ontslaat de Minister echter niet van de verantwoordelijkheid om de veiligheid van de bewoners in het gebied in acht te nemen. Cliënten begrijpen niet hoe de Minister een zorgvuldige belangenafweging kan maken als het werkprogramma voor fracken pas twaalf weken van tevoren door NAM ter controle en goedkeuring bij SodM ingediend mag worden; en betwisten dat die zorgvuldige afweging heeft plaatsgehad.

In voornoemd werkprogramma moet veel belangrijke informatie worden opgenomen over de manier waarop het fracken plaatsvindt. Waaronder, maar niet beperkt tot, de afstand tot de breuken, het volume vloeistof dat wordt verpompt, de risico's op het optreden van bodembewegingen, de risico's van het verlies van integriteit van de afsluitende lagen, de risico's van het optreden van geochemische interacties tussen de vloeistof, risico's op het reservoir- of dakgesteente, risico's op het verlies van integriteit van de put en risico's op blootstelling van mens en milieu aan chemicaliën. Ook moet uitgebreid worden ingegaan op de voorzorgsmaatregelen en mitigerende maatregelen.

TNO zegt hierover in haar advies dat de 'algemene beschrijving van de risico's correct is', maar dat 'de specifieke risico's voor Pieterzijl Oost pas goed kunnen worden ingeschat als er een uitgewerkt plan voor hydraulische stimulatie is opgesteld'.¹¹ Ook SodM geeft aan dat de beschrijving van NAM over de stimulatie werkzaamheden te beperkt is om de risico's en de in te zetten maatregelen adequaat te kunnen toetsen, met als gevolg dat decentrale overheden en belanghebbenden niet goed kunnen worden geadviseerd over het fracken.¹²

Cliënten menen dat het op dit moment onmogelijk is om een juiste inschatting te maken van de effecten en risico's van gaswinning in Pieterzijl Oost. Hoe kan sprake zijn van een goede belangenafweging, gebaseerd op voldoende kennis over de relevante feiten, voor zulke voor de

¹⁰ Kamerstukken II, Vergaderjaar 2019-2020, 32849, nr 192, Verslag van een algemeen overleg gehouden op 3 oktober 2019 over Mijnbouw, pag 42.

¹¹ TNO Advies winningsplan Pieterzijl Oost, 24 januari 2017 (kenmerk: AGE 17-10.011), p. 2.

¹² SodM Advies winningsplan Pieterzijl Oost, 9 februari 2017 (kenmerk: 17022980), p. 6.

natuur, het milieu en de veiligheid van bewoners ingrijpende werkzaamheden, als de belangrijkste feiten en daarmee de uitwerking van de risico's en de te verwachten gevolgen van het fracken nog niet inzichtelijk zijn gemaakt?

Tevens maakt deze werkwijze, waar cruciale informatie die nodig is om daadwerkelijk inzicht te krijgen in de risico's van fracken pas vlak voor het daadwerkelijk uitvoeren van de putstimulatie hoeft te worden aangeleverd, controle op cruciale onderdelen van het besluit onmogelijk. Dit kan niet de bedoeling zijn geweest van de wetgever. Cliënten menen dan ook dat de Minister had moeten besluiten dat decentrale overheden en belanghebbenden actief worden geïnformeerd over het risicobeheersplan, zodat zij volledig worden ingelicht over de risico's van het fracken.

Onduidelijkheid bodemdalingprognoses

Cliënten hebben vernomen dat NAM goochelt met getallen omtrent de te verwachten bodemdaling als gevolg van de gaswinning in Pieterzijl Oost. Op 24 mei 2017 stond op de website van NAM een kaart met een bodemdalingprognose voor Pieterzijl van 13-14 centimeter.¹³ Ten tijde van de terinzagelegging van het winningsplan, wordt de bodemdalingprognose op de website, conform het winningsplan, op 8 centimeter gesteld.¹⁴ De Minister besluit op 13 juni 2019 tot instemming met het winningsplan, waarna op de website van NAM de prognosekaart weer aangepast wordt, en de bodemdalingprognose wederom op 10-14 centimeter wordt gesteld.^{15,16} Het goochelen met deze getallen geeft weer dat blijkbaar onduidelijkheid bestaat over de te verwachten bodemdaling, en daarmee de te verwachten risico's. Hiermee wordt geen blijk gegeven van een voldoende zorgvuldige motivering van het bestreden besluit.

Geen, althans onvoldoende aandacht is geschonken aan cumulatieve bodemdaling, door winning uit verschillende putten in elkaars nabijheid met daarnaast de invloed van het stijgen en dalen van de bodem per seizoen door de gasopslag in het gebied. Dat is van belang omdat de Mijnraad heeft gesteld dat: *'De cumulatieve bodemdaling is noodzakelijke informatie om te beoordelen of het totaal van de toegestane mijnbouwactiviteiten opwegen tegen de lokale nadelen. Dit geldt bijvoorbeeld voor ingrepen in de waterhuishouding: doordat informatie per winningsplan beschikbaar komt, is niet onmiddellijk inzichtelijk of de kosten van aanpassing van de waterhuishouding opwegen tegen de opbrengsten van mijnbouw- activiteiten. Ook is het inzicht in de cumulatieve bodemdaling noodzakelijk om wat-als- scenario's te kunnen ontwikkelen voor situaties waarbij uit monitoring blijkt dat de [bodemdaling] groter is dan de prognoses.'*¹⁷

Alternatief zonder fracken

Cliënten betogen dat de voordelen die NAM heeft bij het winnen van gas met gebruikmaking van fracken, niet opwegen tegen de risico's en onzekerheden die het fracken voor hen en voor de natuur en het milieu met zich meebrengt. Cliënten zijn ervaringsdeskundigen, maar worden hierin niet serieus genomen. Cliënten zijn dan ook van mening dat de Minister in zijn instemming, als gevolg van

¹³ Foto kaartje bodemdalingprognose zoals opgenomen op de website van NAM, d.d. 24 mei 2017.

¹⁴ Foto kaartje bodemdalingprognose zoals opgenomen op de website van NAM, d.d. 3 april 2018.

¹⁵ Foto kaartje bodemdalingprognose zoals opgenomen op de website van NAM, d.d. 14 juni 2019.

¹⁶ Uit de digitale bestandsgegevens van de bijgevoegde afbeeldingen kan de opnamedatum worden afgelezen. Wij hebben de genoemde data op juistheid gecontroleerd. Indien partijen dit wensen, bieden wij aan de digitale bestanden ter beschikking te stellen aan partijen.

¹⁷ Mijnraad, 8 september 2017, Mijnraadsadvies naar aanleiding van zes adviesverzoeken van 3 augustus 2017, p.3

voornoemde risico's, dan ook ten onrechte niet de beperking heeft opgenomen dat de winning van gas zonder gebruik te maken van fracken dient te geschieden.

Uit de beschikbare gegevens blijkt dat het onzeker is of het fracken bijdraagt aan een verhoging van de gaswinning en daarmee aan economische baten voor NAM. NAM zegt hierover zelf ook dat het onzeker is of fracken het gas efficiënter naar de put zal laten stromen, wanneer zij aangeeft dat een hydraulische stimulatie de efficiëntie van de productie 'waarschijnlijk' zal verhogen.¹⁸ Ook TNO-AGE geeft aan dat het stimuleren van de put de winning 'kan' stimuleren, waarbij de aanname van 87% winbaarheid slechts een aanname is van NAM zelf als vergunninghouder en niet van objectieve deskundigen. Dit terwijl wel zeker is dat fracken op zowel korte als langere termijn, de risico's vergroot op trillingen, bevingen, zettingen, versnelde bodemdaling, verstoorde ondergrondse waterhuishouding, waterbeheersingsproblematiek en bodembewegingen, doordat fracken wordt toegepast in velden met slechte permeabiliteit, die meer kans op geïnduceerde bevingen hebben vanwege laterale variaties in druk depletie. Dit laatste is bijvoorbeeld ook het geval in de velden in de nabijheid van Pieterzijl Oost, zoals Kollum en Kommerzijl. Daarbij komt dat het Pieterzijl Oost veld slechts ligt gescheiden door één breuk naast het bewegende opslagveld Grijpkerk.

Voorschriften verbinden aan de instemming

De Minister heeft de mogelijkheid om voorschriften te verbinden aan zijn instemming. Ten onrechte heeft hij, gelet op de summiere beschikbare informatie over de risico's van fracken zowel op korte als lange termijn en daarmee de risico's op schade aan gebouwen en de gevolgen voor natuur en milieu, geen voorwaarden opgenomen over het plaatsen van meetapparatuur in en rondom het gebied.

Er is op dit moment te weinig meetapparatuur in het gebied geplaatst om een goede indruk te krijgen van de reacties van de bodem op de gaswinningsactiviteiten. Ook het SodM stelt in haar advies seismische monitoring via het KNMI voor. Door tiltmeters te plaatsen, vóórdat de eventuele gaswinningsactiviteiten plaatsvinden, kan elke trilling, stroming, verzetting, schok of verweking worden geconstateerd. De Minister heeft dan ook ten onrechte besloten om hierover geen voorschriften op te nemen in het instemmingsbesluit, zodat niet op de juiste wijze de benodigde voorzorg is betracht.

Samenvattend

Samenvattend stellen cliënten dat de informatie die ten grondslag ligt aan het winningsplan onvoldoende is om de belangenafweging omtrent de te verwachten negatieve gevolgen voor mens, natuur en milieu te kunnen dragen. Dit blijkt uit de verschillende aangehaalde onderzoeken en het feit dat de belangrijkste feiten en daarmee de uitwerking van de risico's en de te verwachten gevolgen van het fracken nog niet inzichtelijk zijn gemaakt, doordat het werkprogramma voor het fracken nog niet ingediend is.

Daarnaast heeft de Minister volgens cliënten vanwege de veiligheid van omwonenden en het voorkomen van schade niet in redelijkheid kunnen besluiten tot instemming met het winningsplan. De effecten van omliggende velden op het veld Pieterzijl Oost zijn niet meegenomen in de risico- en gevarenanalyse en er is geen schadekader opgenomen waardoor schade niet snel wordt opgelost en

¹⁸ NAM, Aanbieding winningsplan Pieterzijl Oost, kenmerk: EP201612205409, 9 december 2016, p.10.

onveilige situaties te lang blijven bestaan. Ook heeft hij niet besloten tot het opleggen van extra veiligheidsmaatregelen, terwijl hij zelf heeft erkent dat dit wel had moeten en is het besluit genomen op basis van onjuiste bodemdalingprognoses.

Ten slotte zijn cliënten van mening dat de Minister ten onrechte geen voorschriften heeft verbonden aan zijn instemming, die zien op het plaatsen van meetapparatuur.

Conclusie

Gezien het vorenstaande menen cliënten dat het bestreden besluit niet met de vereiste zorgvuldigheid is voorbereid en niet getuigt van een evenwichtige belangenafweging, mede omdat het niet berust op voldoende kennis over de relevante feiten en af te wegen belangen, zodat niet kan worden geconcludeerd dat de veiligheid van mens, natuur en milieu niet in het geding is. De feiten en omstandigheden kunnen de conclusie van de Minister dan ook niet dragen.

Verzoek

Cliënten achten het bestreden besluit in strijd met de wet, onvoldoende zorgvuldig voorbereid en gemotiveerd en verzoeken u dat te vernietigen.

:-:-

Hoogachtend,

P.M.J. (Jewan) de Goede